

Силабус курсу:

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК

Ступінь вищої освіти:	Доктор філософії (pHD)
Спеціальність:	161 – Хімічні технології та інженерія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	2
Кількість кредитів ЄКТС:	3
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Розробник курсу та лектор:

к.т.н., доц., Маслош О.В.

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри економіки і підприємництва

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Мета курсу (набуті компетентності)

Внаслідок вивчення даного навчального курсу здобувач набуде наступних загальних (ЗК) та спеціальних (СК) або фахових (ФК) компетентностей:

1. ЗК 02. Здатність виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їх розв'язання.
2. ЗК 03. Здатність до усвідомленого поповнення і розширення комунікативних навичок у професійній сфері впродовж спілкування та співпрацювання з фахівцями інших галузей.
3. ЗК 05. Здатність ініціювати дослідницькі проекти та автономно працювати під час їх реалізації.
4. ЗК 09. Здатність застосовувати сучасне програмне забезпечення, Internet-ресурси у науковій та професійній діяльності.
5. ЗК 10. Здатність пропонувати концепції, моделі, винаходити й апробувати способи й інструменти професійної діяльності з використанням бази технічних, соціально-гуманітарних та економічних наук.
6. ЗК 11. Здатність усвідомлювати соціальну значущість професії викладача та науковця, застосовувати принципи академічної доброчесності, наукової і викладацької етики при виконанні професійних обов'язків.
7. ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї та визначати шляхи для їх реалізації у галузі освіти, науки та професійної діяльності, поширювати сферу власної компетентності, розробляти оптимальні стратегії своєї діяльності.
8. ФК 01. Здатність здійснювати професійну та особисту самоосвіту, проектування подальшої освітньої і професійної кар'єри, участь в дослідно-експериментальній роботі.

9. ФК 04. Здатність проводити патентно-інформаційні дослідження, дотримуватись авторського права при оформленні охоронних документів щодо об'єктів інтелектуальної власності.
10. ФК 05. Здатність ідентифікувати, вимірювати та оцінювати ризики, пов'язані з науково-дослідною та інноваційною діяльністю в сфері хімічної техніки та технології.
11. ФК 09. Можливість застосування знань і розуміння з хімії для вирішення якісних та кількісних проблем в іншій сфері знань та для вирішення цілей сталого розвитку.
12. ФК 10. Здатність розпізнавати і впроваджувати наукові знання у практику вимірювання параметрів хіміко-технологічних процесів.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

формування цілісної системи знань щодо сутності інтелектуальної діяльності, економічної природи інтелектуальної власності, змісту та структури права інтелектуальної власності, розуміння механізму та принципів комерціалізації результатів наукових досліджень; знання категоріального апарату трансферу технологій, видів інновацій; вміння використовувати моделі трансферу технологій; спроможність розробити стратегії комерціалізації конкретних розробок; уміння збору, зберігання, обробки, аналізу та оцінки інформації (патентного пошуку, аналізу систем трансферу технологій, маркетингового аналізу інноваційного потенціалу результатів науково-дослідної діяльності та інш.).

Сьогодні знання - це фактично невичерпний ресурс для розвитку сучасної організації, підприємства, який може бути перетворено у ринковий актив, що підвищить прибуток, ринкову вартість, надасть конкурентні переваги. Саме тому необхідно вивчати процеси завдяки яким результати наукових розробок різного виду та рівня інноваційності та побудовані на їх основі об'єкти інтелектуальної власності створюються, зберігаються, розподіляються, використовуються, комерціалізуються і захищаються.

Результати навчання:

Результати навчання відповідно до освітньо-наукової програми.

ПР 01. Володіти сучасними методами і технологіями реалізації наукової комунікації українською та іноземною мовами з представниками соціальних, культурних, професійних груп.

ПР 07. Застосовувати методи активізації пізнавальної діяльності, враховувати особливості методики проведення різних видів занять

ПР 09. Визначати нові інноваційні напрямки досліджень, спираючись на власні компетентності, та їх постійне удосконалення. Обирати ефективну стратегію реалізації нових ідей.

ПР 10. Виконувати наукові дослідження та здійснювати викладацьку діяльність з використанням креативних методів та підходів. Усвідомлювати юридичну соціальну та етичну відповідальність за прийняті рішення.

ПР 13. Планувати та реалізовувати професійну наукову та

освітню діяльність, здійснювати патентно-інформаційний пошук відповідно до напрямку наукових досліджень, дотримуватись авторського права при оформленні охоронних документів. Здійснювати пошук первинних і вторинних джерел інформації, в тому числі за допомогою он-лайн пошуку.

ПР 14. Здійснювати статистичну обробку результатів наукових досліджень з використанням сучасного математико-статистичного апарату, науково обґрунтовувати оптимальні шляхи удосконалення розвитку хімічної промисловості відповідно до стратегічних завдань державних та світових тенденцій.

ПР 16. Залежно від характеру (етапу) науково-дослідної та інноваційної діяльності обирати і застосовувати адекватні сучасні інструменти ризик-менеджменту з метою мінімізації, усунення або запобігання ризиків, що пов'язані з маркетинговими, патентно-інформаційними, та іншими дослідженнями та захистом інтелектуальної власності.

ПР 19. Обґрунтувати, організувати та здійснювати заходи щодо управління якістю продукції хімічних підприємств (науково-дослідних та проектних організацій).

В результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен: **знати:** категоріальний апарат у галузі комерціалізації результатів наукових досліджень та у сфері економіки та права інтелектуальної власності; розуміти принципи та механізми фінансування науково-дослідної діяльності; знати особливості процесів комерціалізації наукових досліджень; розуміти теоретичні та прикладні засади охорони прав на результати наукової діяльності; знати основні форми та принципи організації трансферу технологій; розуміти роль інтелектуальної діяльності в умовах формування постіндустріальної цивілізації; знати умови виникнення та припинення права на результати наукової діяльності; розуміти процедури та механізми проведення патентних досліджень; знати теоретичні засади здійснення бухгалтерського обліку та економічної оцінки результатів наукових досліджень як об'єктів інтелектуальної власності.

вміти: здійснювати реєстрацію прав на результати інтелектуальної діяльності; використовувати на практиці різні форми розпорядження результатами наукових досліджень; використовувати на практиці різні форми захисту результатів наукових досліджень; здійснювати планування та управління процесом комерціалізації результатів наукових досліджень; проводити оцінку ризиків комерціалізації результатів наукових досліджень; здійснювати управління фінансуванням наукових досліджень.

Передумови до початку вивчення:

Базові знання та уявлення з наступних дисциплін:

На третьому освітньому рівні: сучасний стан наукових знань з хімічної технології та інженерії, іноземна мова наукового спілкування, іноземне академічне письмо, сучасні інформаційні технології в науковій діяльності.

На другому освітньому рівні: методологія та організація наукових досліджень; іноземна мова.

Структура курсу

Програма навчальної дисципліни складається з 2 змістових модулів:

Модуль I. Сутність та принципи комерціалізації результатів наукових досліджень.

Модуль II. Фінансово-економічні аспекти комерціалізації результатів наукових досліджень.

В результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати: категоріальний апарат у галузі комерціалізації результатів наукових досліджень, у сфері економіки та права інтелектуальної власності; розуміти принципи та механізми фінансування науково-дослідної інтелектуальної діяльності; знати особливості комерціалізації різних результатів наукових досліджень; розуміти теоретичні та прикладні засади охорони прав на результати наукової діяльності; знати основні форми та принципи організації трансферу технологій; розуміти роль інтелектуальної діяльності в умовах формування постіндустріальної цивілізації; знати умови виникнення та припинення права на результати наукової діяльності; розуміти засади проведення патентних досліджень; теоретичні засади обліку результатів наукових досліджень.

вміти: здійснювати реєстрацію прав на результати інтелектуальної діяльності; використовувати на практиці різні форми розпорядження результатами наукових досліджень; здійснювати бухгалтерський облік та професійну оцінку об'єктів інтелектуальної власності; використовувати на практиці різні форми захисту результатів наукових досліджень; здійснювати планування та управління процесом комерціалізації результатів наукових досліджень; проводити оцінку ризиків комерціалізації результатів наукових досліджень; здійснювати управління фінансуванням наукових досліджень.

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
Модуль I. Сутність та принципи комерціалізації результатів наукових досліджень				
1.	Зміст інтелектуальної діяльності та її значення на постіндустріальній стадії цивілізаційного розвитку	2/0/1	Теоретико-методологічні засади дослідження інтелектуальної діяльності. Сутність та характерні ознаки постіндустріального суспільства. Особливості еволюції теорії постіндустріального суспільства. Виникнення і характерні риси інформаційного суспільства. Ознаки та структура інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал як накопичена у процесі інтелектуальної діяльності сукупність знань, досвіду, навичок, творчості, здібностей, взаємовідносин, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва та обміну з метою отримання доходу.	Обговорення Практичні питання
2.	Сутність та структура відносин інтелектуальної власності	1/0/1	Структура інтелектуальної власності. Майнові права (права творця на результат інтелектуальної творчої діяльності), які забезпечують їх власнику виключну можливість розпоряджатись інтелектуальним продуктом на свій розсуд, здійснювати економічне привласнення результатів	Обговорення Тести Практичні питання

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			розумової творчої праці. Особисті немайнові права, які не можуть відчужуватись від власника за самою своєю природою, забезпечуючи духовне привласнення результатів інтелектуальної творчості. Суперечності інтелектуальної власності. Суперечність між сутністю інтелектуальної власності як суспільної (загальної) власності і формами її прояву як приватної (індивідуальної) власності. Зміст, форми та функції регулювання відносин інтелектуальної власності. Система державного регулювання інтелектуальної власності в Україні.	
3.	Зміст та завдання комерціалізації результатів наукових досліджень	2/0/2	Зміст, види та значення інноваційної діяльності в сучасній економіці. Сутність, функції та форми комерціалізації результатів наукових досліджень. Об'єктивна необхідність комерціалізації результатів наукових досліджень. Механізм комерціалізації результатів наукових досліджень. Комерціалізація результатів наукових досліджень як система заходів щодо впровадження результатів інтелектуальної діяльності у господарський оборот з метою створення доданої вартості та генерування додаткового прибутку, і важливий фактор конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації. Форми комерціалізації результатів наукових досліджень: продаж результатів інтелектуальної діяльності; передача прав на використання результатів наукових досліджень на основі ліцензування або інших видів договорів; внесення об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу новоствореного підприємства; використання результатів наукових досліджень у власній господарській діяльності з метою отримання прибутку.	Обговорення Тести Практичні питання
4.	Сутність та специфіка	2/0/2	Поняття, основні завдання, функції	Обговорення

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	комерціалізації об'єктів авторського права		і принципи авторського права. Авторське право як економіко-правовий інститут, що регулює особисті немайнові та майнові права авторів та їх правонаступників щодо створення і використання творів науки, літератури та мистецтва. Виникнення та реєстрація авторського права. Розпоряджання майновими авторськими правами. Міжнародні аспекти охорони авторських прав. Особливості комерціалізації об'єктів авторського права	Тести Практичні питання
5.	Об'єкти промислової власності та методи їх комерціалізації	2/0/1	Сутність та еволюція промислової власності. Об'єкти промислової власності. Виникнення прав інтелектуальної власності на винахід і корисну модель. Поняття та ознаки винаходу (корисної моделі). Винахід як нове оригінальне технічне рішення, що стосується певного продукту (пристрою, речовини, штаму мікроорганізму, культури клітин рослин і тварин) або способу (процесу здійснення дій над матеріальними об'єктами з допомогою матеріальних засобів), здатне забезпечити позитивний ефект. Умови придатності винаходу (корисної моделі) до набуття права інтелектуальної власності на них. Зміст майнових прав інтелектуальної власності на винаходи і корисні моделі. Автори винаходів і корисних моделей та їх правонаступники. Оформлення прав інтелектуальної власності на винаходи і корисні моделі в іноземних державах. Обмеження прав інтелектуальної власності на винаходи і корисні моделі, дострокове припинення чинності майнових прав.	Обговорення Тести Практичні питання
6.	Особливості комерціалізації нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності	1/0/1	Особливості нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. Зміст та механізм реалізації майнових та немайнових прав на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Механізм набуття прав на нетрадиційні об'єкти	Обговорення Тести Практичні питання

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			інтелектуальної діяльності. Розпорядження правами на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Особливості комерціалізації та форми розпорядження нетрадиційними об'єктами інтелектуальної власності. Зміст та особливості правового захисту наукового відкриття. Специфіка та механізм реалізації права на ноу-хау та раціоналізаторські пропозиції.	
7.	Методи оцінки результатів інтелектуальної діяльності	2/0/2	Роль оцінки результатів інтелектуальної діяльності у їх комерціалізації. Класифікація результатів інтелектуальної діяльності з позиції їхньої оцінки. Підходи до оцінки результатів інтелектуальної діяльності. Методи оцінки результатів інтелектуальної діяльності. Особливості визначення ставок дисконту, капіталізації та роялті в процесі оцінки. Особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності, які відокремлювані від правовласника. Особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності, які невідчужувані від правовласника. Застосування елементів інвестиційного аналізу для оцінки економічної ефективності комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Принципи організації процесу оцінки вартості результатів інтелектуальної діяльності. Основні методи та джерела інформації для визначення ставки роялті та коефіцієнта капіталізації. Переваги та недоліки застосування різних підходів для оцінки об'єктів авторського права.	Обговорення Тести Практичні питання
Модуль II. Фінансово-економічні аспекти комерціалізації результатів наукових досліджень				
8.	Облік та оподаткування операцій із об'єктами інтелектуальної власності	1/0/1	Принципи реалізації фінансової політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Механізми фінансового забезпечення процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Нематеріальні активи як форма реалізації об'єктів інтелектуальної	Обговорення Тести Практичні питання

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			власності в бухгалтерському обліку. Принципи організації бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Нематеріальні активи як немонетарні цінності, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та використовуються підприємством у власній діяльності з метою отримання прибутку. Особливості оподаткування операцій з нематеріальними активами. Сутність та класифікація нематеріальних активів згідно національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку	
9.	Система охорони прав інтелектуальної власності	2/0/1	Взаємозв'язок понять «охорона» та «захист» права інтелектуальної власності. Охорона прав інтелектуальної власності як суспільно-правовий порядок закріплення певних прав і обов'язків за суб'єктами відносин, які виникають з приводу привласнення та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, а також створення механізму їх реалізації. Захист прав інтелектуальної власності як комплекс заходів, спрямованих на їх визнання або відновлення, а також захист інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності під час їх порушення або оспорування шляхом застосування до правопорушників визначених законом санкцій. Форми та методи захисту права інтелектуальної власності.	Обговорення Тести Практичні питання
10.	Форми розпорядження результатами інтелектуальної діяльності	2/0/2	Сутність та передумови розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Правові засади розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Основні принципи та завдання розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Способи розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Договірні способи розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Недоговірні способи розпорядження об'єктами	Обговорення Тести Практичні питання

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			інтелектуальної власності. Виникнення та еволюція розпорядження об'єктами інтелектуальної власності. Сутність та види ліцензій.	
11.	Основи організації маркетингових досліджень на ринку об'єктів інтелектуальної власності	2/0/2	Зміст та завдання маркетингових досліджень на ринку об'єктів інтелектуальної власності. Основні замовники маркетингових досліджень на ринку об'єктів інтелектуальної власності. Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності. Основні методи маркетингових досліджень на ринку об'єктів інтелектуальної власності. Основні функції маркетингу на ринку об'єктів інтелектуальної власності. Джерела інформації для проведення маркетингових досліджень. Зміст та призначення патентно-кон'юнктурних досліджень.	
12.	Фінансові механізми комерціалізації результатів наукових досліджень	2/0/2	Зміст та значення фінансування у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень. Функції та особливості фінансування комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Етапи фінансування комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Основні фінансові механізми комерціалізації результатів наукових досліджень. Венчурне фінансування та його значення у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень. Зміст та значення франчайзингу у комерціалізації результатів наукових досліджень. Особливості організації державного фінансування комерціалізації результатів наукових досліджень.	Обговорення Тести Практичні питання
13.	Ризики комерціалізації результатів наукових досліджень та управління ними	1/0/1	Зміст та значення ризиків у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень. Основні види ризиків, які супроводжують комерціалізацію результатів наукових досліджень. Методи оцінки ризиків комерціалізації результатів наукових досліджень. Основні способи управління ризиками комерціалізації результатів	Обговорення Тести Практичні питання

№	Тема	Години (л/лб/пз)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			наукових досліджень. Страхування як важливий механізм мінімізації ризиків комерціалізації результатів наукових досліджень. Форми страхування комерціалізації результатів наукових досліджень.	
14.	Трансфер технологій та його роль у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень	2/0/2	Зміст та значення трансферу технологій у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень. Мета трансферу технологій – отримання доходу від роялті, проникнення на закордонні ринки, продаж товарів, що виготовляються на основі цих технологій, обмін технологіями й урегулювання конфліктів. Основні функції трансферу технологій. Складові трансферу технологій. Основні форми трансферу технологій: постачання промислової технології; технічно-промислова кооперація; надання технічних послуг; інжиніринг; проведення наукових досліджень; розроблення проектних пропозицій, технічної та конструкторської документації; надання консультацій. Історія та особливості функціонування Національної мережі трансферу технологій України.	Обговорення Тести Практичні питання
	Всього:	22/0/22		

Рекомендована література:

1. Новіков Є. А. Правове регулювання діяльності мережі трансферу технологій : монографія. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2019. 173 с.
2. Нормативні акти з питань охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій/ Ю.М. Капіца, І.І. Хоменко (упорядкування), 6 вид., доповнене. — К.: Центр досліджень інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, 2020. — 253 с.
3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] Підручник: 3-тє вид., перероб. та доп. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л.Литвинчук. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 504 с.
4. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність та патентознавство: підручник / І. О. Мікульонок. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2019. – 244 с. – Бібліогр.: с. 240–241.

Додаткові інформаційні джерела

1. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник. – Полтава: Оріяна, 2012. – 183 с.
2. Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності. Наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації N 18 від 13.09.2010 р.
3. Методичні рекомендації з забезпечення впровадження. Розповсюдження та комерціалізація результатів розробок вищих навчальних закладів та наукових установ державної форми власності (Ковальов А.І., д-р екон.наук, професор, ст.наук сп. Котова І.М., укладачі Карпов В.А., Колодинський С.Б., Маркітан О.С. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2011 р. – с.24).
4. Документальне забезпечення поетапного аналізу процесу комерціалізації науково-дослідної діяльності ВНЗ: монографія / С.В. Філіппова, І.О. Башинська., Ю.В. Ковтуненко – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2012. – 181 с.
5. Право інтелектуальної власності: Підручник. – Вид. 2, змін. і доп. / О. П. Світличний. – К.: НУБіП України, 2016. – 355 с.
6. Ксенофонтowa М. М. Інтелектуальна власність : у схемах і таблицях : навч. посіб. / М. М. Ксенофотова, В. П. Самодай, С. Г. Дубовик. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. – 292 с.

Методичне забезпечення

НМКД. URL: <https://moodle.snu.edu.ua/course/view.php?id=5998>

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Модуль 1 участь в обговоренні, практичні питання, тести	20
Модуль 2 участь в обговоренні, практичні питання, тести	20
Індивідуальні завдання	10
Іспит	50
Разом	100

Під час навчання може враховуватись та оцінюватись (за попередньою згодою з викладачем) будь-яка інша активність (від підготовки доповідей та виступів на практичних заняттях, до участі у конференціях, семінарах (за спільною з вивчаємо дисципліною тематикою), або паралельному навчанні в інших навчальних закладах або на он-лайн курсах.

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Слухач може пройти онлайн-або оф лайн курси, які пов'язані з темами дисципліни. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перезараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

Під час виконання завдань слухач має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим.

Завдання і заняття:

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені.

Поведінка в аудиторії:

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять слухачі:

- не вживають їжу та жувальну гумку;
- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань слухачі:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.